

Continuare din pagina 3

Adevăruri simple ...

muncă liberă. Dar munca liberă nu creează bogăție decât pe o piață liberă, acolo unde abilitățile de producător de servicii sau de bunuri sînt supuse unui proces natural de selecție și de perfecționare. Prosperitatea este recompensa pe care consumatorii bunurilor și serviciilor o oferă fiecărui producător în mod diferențiat, în funcție de succesul cu care acesta răspunde nevoilor lor. Întrucît pe piață fiecare este alternativ consumator și producător, piața este locul geometric în care se creează o formă de *putere dispersată* și echilibrată între indivizi. Fiecare om detine în mod natural această putere: *puterea de a produce* și, prin urmare, *puterea de a-și genera propria prosperitate servind prosperitatea altora.*

Dacă această putere orizontală nu are cum să fie pe placul naționaliștilor, căci ea nu corespunde cu conceptul lor de „stat puternic”. Este adevărat, ea generează o țară puternică dar, cum am văzut, nu aceasta este problema de fond a naționaliștilor. De aceea statul acestora va fi întotdeauna un *stat regulativist, interferențial, dacă nu pe față ostil economiei libere.*

Dacă statul puternic al naționaliștilor s-ar mărgini doar la a regula în exces piața muncii și a producției, el nu ar fi decât un stat maximalist sau intervenționist, în accepțiunea curentă a termenului. În locul unei piețe fluide, flexibile, unitare, statul intervenționist creează prin constrîngere enclave izolate, un fel de sub-piețe doar parțial permeabile una față de cealaltă. El divizează astfel piața și, în felul acesta, creează perturbății în fluxurile de bani.

Gradiențele de capital sînt naturale în funcționarea unei economii de piață liberă: dar gradiențele create prin regulație sînt artificiale, așadar arbitrar și discreționare. Adică exact așa cum am văzut că se întîmplă lucrurile în sfera puterii administrative, ca efect al centralizării. În locul unei piețe auto-ajustabile, economia regularizată de la centru va produce carteluri, monopoluri, grupuri speciale de interese.

Statul naționalist introduce un element în plus față de statul intervenționist „simplu”, element care derivă din însăși definiția naționalismului. Naționalistul „teoretic” este gregarian-in-general. Dar un naționalist concret, corporeal, în-carne-si-oase, este gregarian tot așa, adică în mod concret, corporeal și vizavi de persoane la fel de în-carne-si-oase ca și el. Etatismul naționalist va genera așadar carteluri, monopoluri și privilegii într-un mod intens personalizat și neformalizat. Cartelurile personalizate se numesc clici; monopolul personalizat este descris corect drept clientelism; iar grupurile speciale de interese devin *grupuri speciale de privilegii*. În esența lui, etatismul în versiune naționalistă este *mafiotic*. Statul naționalist folosește pîrghiile de control legislativ pentru crearea unui surogat de economie, în care doar elita naționalistă are de cîștigat.

Așadar, statul „puternic” naționalist nu este, cum afirmam mai sus, „împotriva cetățenilor” *tout court*: el este împotriva unora mai mult decât împotriva altora. Naționalismul creează elite artificiale: după cum românii ortodocși vor fi mai buni români decât românii protestanți, la fel, în rîndul ortodocșilor unii vor

fi mai „patrioti” decît alții. Aceștia vor avea privilegiul de a deveni beneficiari fie ai slujbelor create de stat în virtutea centralizării administrative, fie ai nișelor de profit create pentru ei prin regulații și/sau centralizare economică. Dacă pe piața liberă prosperitatea proprie se creează *servind* prosperitatea

inegalități prin *design* a veniturilor. În adevăr, lucrurile stau mult mai grav, căci clientelismul economic, generat în versiunea naționalistă a intervenționismului, este *de tip prădalnic*. Logica puterii naționaliste nu redistribuie veniturile după șablonul statului redistributiv clasic: bani luați de la cei care produc mult pentru cei care produc mai

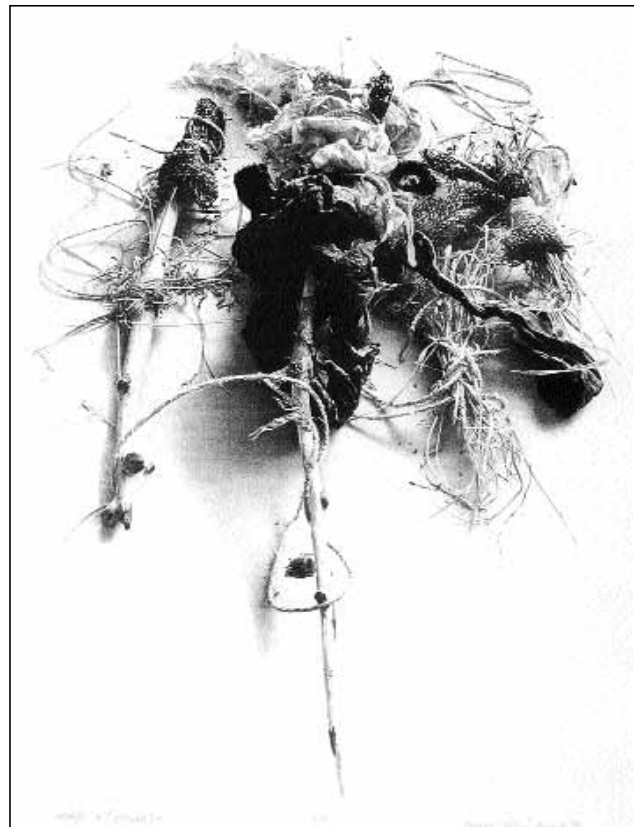
această observație a fost corect interpretată: nu mizeria creează furiile naționaliste; mizeria, sărăcia nu generează decît un singur lucru, și anume dorința de a scăpa de ele. Asta *dacă e cu putință*. Dar din întreg rationamentul de mai sus a apărut că tocmai acest lucru devine imposibil în contextul unei ordini politice naționaliste. Logica naționalismului: *transferul puterii de a face lucruri și al banilor* de la indivizi la aparatul statului „puternic” naționalist este cel care îi privează pe indivizi de capacitatea de scăpa de mizerie. Ea răpește indivizilor toate mijloacele prin care aceștia *s-ar putea scăpa singuri de mizerie*. Așadar, prosperitatea elitei naționaliste nu se obține doar prin *sabotarea* prosperității altora, cum aflaserăm provizoriu mai sus, ci prin *interzicerea ei de facto*. În adevăr, etatismul naționalist generează în mod legic mizerie - și aceasta este ratiunea de a fi a „dușmanului amenințător”, oricare va fi acesta. „Pericolul” invocat de naționaliști este cauza a *posteriori* inventată pentru a masca adevărul naționalismului: că acesta este o ordine oligarhică în care omul este privat de dreptul de a-și produce bunăstarea și în care singura libertate lăsată individului este cea de a se schimonosi furios la fantasma unui „dușman” închipuit.

Anti-patria naționaliștilor

În ultimă analiză putem conchide următoarele. Naționalismul este îndreptat împotriva individului pentru că îi răpește acestuia instrumentele prin care se realizează, prin care detine practic dreptul său fundamental: cel de a fi producătorul propriei sale bunăstări prin muncă liberă. Siluți libertatea de producător a unui individ reducînd-o la jumătate prin regulații menite să favorizeze pe un altul; luați

ca taxe jumătate din ceea ce rămîne și, prin intermediul bugetului de stat, transferați banii creați de el în buzunarele unui funcționar de „capitală” sau ale unui client-profitör; mai puneți-l să plătească și salariul deloc modest al unui primar redus la nimic prin subordonare birocratică și de partid; a, da - să nu uităm, fărîmele rămase pe fundul sacului pot contribui la construirea unei catedrale a „mîntuirii neamului”, care să dea consistență halucinației naționale. După toate acestea, nu numai că el nu va face un gest ca să repare puntea luată de viitură; dacă e un om sănătos la minte, va înceta pur și simplu să mai muncească.

Oamenii nu sînt, *din fericire*, ființe ideal-altruiste. Nefiind astfel, nici unul nu va munci pentru un altul cu voioșie și cu elan, necum pentru abstracții demagogice numite „națiune”. Oamenii dau numele de „patrie” locului unde propășesc, unde își pot atinge idealul propriu de fericire, acolo unde ideea lor de viitor capătă materialitate - și nu acelui loc de care îi ține legați fatalitatea unei nașteri pe care ajung să o vadă ca un blestem. „Conștiința națională, de limbă, neam sau teritoriu” nu este „înnăscută” în om, așa cum le place naționaliștilor de toate persuasiunile să o creadă. Ea apare ca *sentiment de obligație morală* față de structura politică a unei comunități în care fiecare e liber să-și construiască activ identitatea sa privată și viitorul său așa cum știe el mai bine. „Patria” e locul unde acest interes fundamental al fiecărui om este *recunoscut, clamat* ca drept inalienabil și *celebrat* ca expresie a libertății. „Patria naționaliștilor” este o „patrie vitregă”, o anti-patrie - pentru că ea există prin negarea acestui interes, prin interzicerea acestui drept și prin distrugerea acestei libertăți.

altora, oligarhia naționalistă își creează propria prosperitate *sabotînd* prosperitatea altora.

Logica naționalismului: puterea de a face lucruri versus grimase față de fantome

Ar fi bine dacă problema etatismului economic naționalist s-ar pune doar în termenii unei

puțin. Ci: bani de la cei care produc cite ceva pentru cei care nu produc deloc, în speță birocrațiile „statului puternic” și rețelele clientelare private ale deținătorilor puterii. Pusă în cuvinte simple, această idee ar suna astfel: nu „bani de la bogati pentru săraci”, ci „bani de la săraci și relativ săraci pentru îmbogățirea apărătorilor națiunii”.

Asocierea dintre mizeria economică și naționalism a fost adeseori făcută. Dar rareori

Sabina Fati

De la diferențiere la conștiința diferențierii

Integrarea în instituțiile Europene și euro-atlantice a rămas și în perioada actuală guvernării, în mare măsură, un obiectiv de vitrină. Cu excepția solidarizării României cu poziția NATO în conflictul din Kosovo, exercițiu care nu s-a dovedit deloc simplu, natural și ușor pentru mulți dintre reprezentanții coaliției de guvernămînt, autoritățile de la București nu au făcut alte dovezi de apropiere față de Occident. Partidele pe care Gustáv Molnár le consideră pro-occidentale și care se află la putere de aproape patru ani nu au făcut progrese notabile în ce privește reforma economică sau instituțională, dar au cîștigat un plus de imagine pe plan extern datorită felului în care au abordat problematica integrării la nivel declarativ. Coaliția de guvernămînt s-a dovedit însă incapabilă să pună în practică declarațiile și promisiunile, făcute altminteri cu bune intenții.

Dar dacă aceste partide care, să spunem, vor cu adevărat integrarea României în UE și NATO, și care au avut la îndemînă toate pîrghiile necesare progresării în această direcție, n-au făcut pași remarcabili pe acest drum, electoratul lor fidel va mai avea încredere în ele sau le va sancționa la apropiatul scrutin?

Ultimele sondaje arată că populația din Ardeal este mai îngăduitoare cu partidele care susțin puterea decît electoratul din Vechiul Regat. Gustáv Molnár consideră că în acest fel ardelenii rămîn fideli mai degrabă obiectivului politic de integrare în Uniunea Europeană și în Alianța Nord-Atlantică decît partidelor care au ca obiectiv prioritar apropierea de Occident. Probabil că această tranzitivitate este reală, fiindcă transformările necesare atingerii standardelor impuse de UE și NATO sînt în concordanță cu profilul

votanților CDR (persoane cu studii superioare, venit peste mediu, patroni, oameni de afaceri, care consideră că cel mai mult bine, în ultimul secol, l-au făcut: Regele Ferdinand, Iuliu Maniu, Emil Consatantinescu; și cel mai mult rău: Dr. Petru Groza, Nicolae Ceaușescu, Ion Iliescu; persoane care dezaproabă existența unui singur partid politic sînt de acord în foarte mare măsură cu economia de piață și intenționează să-și deschidă o afacere) și într-un oarecare dezacord cu susținătorii PDSR (persoane cu școală elementară și gimnaziu, agricultori, muncitori calificați, liber-profesioniști, întreprinzători pe cont propriu, cu venit mediu, mai ales din zona de sud - Oltenia, Muntenia, rezidenți în mediu rural, care cred că cel mai mult bine în ultimul secol l-au făcut: Dr. Petru Groza, Nicolae Ceaușescu, Ion Iliescu și cel mai mult rău: Regele Mihai I, Iuliu Maniu,

Antonescu, Emil Constantinescu; persoane care aprobă existența unui singur partid politic, nu intenționează să-și deschidă o afacere și sînt de acord în mare măsură cu economia de piață)¹.

Studiile făcute în ultimii ani arată că profilul alegătorului CDR este destul de asemănător cu cel al UDMR-ului, iar profilurile electorale ale partidelor se suprapun în mare măsură peste cele ale liderilor pe care îi susțin (de aceea Constantinescu a fost susținut de o mare majoritate a celor care au votat UDMR-ul). Acesta este unul dintre argumentele care susțin teza lui Molnár conform căreia deosebirea politică a alegătorilor din Ardeal față de cei din Vechiul Regat nu este de natură etnică. Diferențierea politică a electoratului are, desigur, legătură cu nivelul de trai mai ridicat în județele din Ardeal decît în restul țării, după cum arată diverse

cercetări (de pildă *Cartea Verde a Dezvoltării Regionale*); are legătură cu contactele - economice, culturale sau de altă natură - pe care locuitorii de aici le au cu cei din Ungaria, Austria, Germania; și poate nu în ultimul rînd cu o mentalitate diferită față de muncă, față de relațiile cu celălalt, față de viață în genere, mentalitate greu de cuantificat în cifre, dar nu imposibil de cercetat.

Această diferențiere a electoratului nu a fost, însă, valorizată de nici unul dintre partidele pro-occidentale. Nici una dintre forțele politice nu a făcut, de pildă, strategii de dezvoltare diferențiate pentru Transilvania - partidele aflate la putere, care au cîștigat într-o oarecare măsură pe mîna ardelenilor, nu s-au temut doar să facă o descentralizare administrativă reală, dar chiar au ezitat să modifice legea administrației publice locale. Regionalizarea a rămas un tabu și va rămîne

așa pînă în momentul în care diversele comunități locale sau regionale vor conștientiza că raporturile de subordonare față de centru sînt în defavoarea dezvoltării lor economice. Orientarea pro-occidentală a electoratului transilvănean va putea fi convertită în folosul comunității doar printr-o mișcare politică regională care să militeze pentru descentralizare administrativă, economică și poate chiar politică. Întîrzierea apariției unui partid care să reprezinte interesele electoratului din Ardeal arată, însă, că acesta nu are conștiința unei identități diferite, chiar dacă majoritatea votanților de aici se diferențiază de cei din Vechiul Regat.

¹ Aceste profiluri au fost făcute de sociologul Alexandru Lăzăroiu, președintele Juriului Barometrului de Opinie Publică, Adevărul, 23 noiembrie 1999.